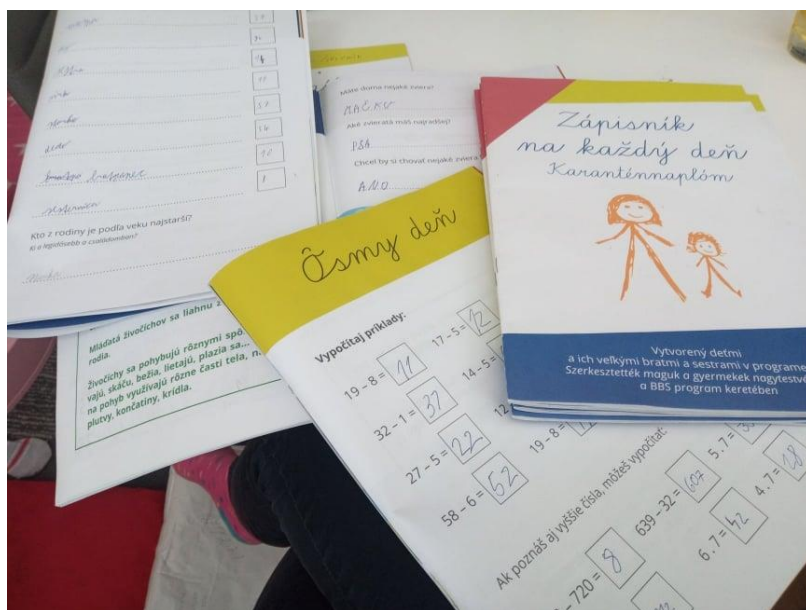

Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva obce Markušovce, Rudňany a Poráč

Príprava: Mgr. Miroslava Langerová, PhD.

Obdobie stratégie: 2022– 2026

V Košiciach, 1.8.2021

OBSAH

Úvod

1. Vymedzenie základných pojmov
2. Analytická časť
3. Stratégia podpory rozvoja dobrovoľníctva

Záver

Úvod

Dobrovoľníctvo je spoločenský fenomén. V Košickom kraji o to významnejší, že Košice boli v roku 2019 Európskym hlavným mestom dobrovoľníctva. Práve z pozície kraja, ktorom v nedávnej minulosti rezonoval titul v tejto téme, je možnosť tvorby stratégií a naklonenie si pozitívnej spätnej väzby, či tvorby verejných politík o to vhodnejšia a reálnejšia.

Dobrovoľníctvo sa dotýka celej našej spoločnosti. Mladým ľuďom dodáva potrebnú prax, skúsenosti, či zručnosti. Ľuďom v zrelom veku dodáva potrebný pocit zadosťučinenia, keď samotný pracovný proces neprináša naplnenie, seniorom dodáva pocit vážnosti a dôležitosti, či užitočnosti.

Dobrovoľníctvo sa okrem rôznych cieľových skupín nachádza aj v rôznych sférach. Samotné krajské mesto Košice sú dennodenne svedkom dobrovoľníctva v environmentálnej, sociálnej, kultúrnej, či športovej oblasti.

Markušovce, Rudňany a Poráč sú v Košickom kraji veľmi špecifické obce. Nachádzajú sa v krásnom prostredí slovenského raja, kde sa hlavne v Poráčskej doline rozvíja úspešne cestovný ruch. Ide o jedny z obcí, ktoré sa nachádzajú v oblasti, kde v 13. storočí našli v lesoch na Slovensku prvých kočovných Rómov, ktorí k nám prišli z východu.

Slovenský raj okrem toho, že na prvý pohľad ide o krásnu prírodu, je veľmi špecifický. Ľudia tu chodia do prírody, hubárčia, majú svoje chaty, chalupy, záhrady, pestujú zeleninu. Avšak je to oblasť, kde dlhú dobu bola významná najmä banícka aktivita a ťažba rúd a olovo. Aj z toho dôvodu sa Rudňany nazývajú Rudňany a v Poráčskej doline sú teraz známe najmä banské chodníky a v súčasnosti už nefunkčné bane.

Čo však po týchto ťažbách v Rudňanoch, Porači v neďalekých Kovohutách v Krompachoch v tomto priestore zostalo? V pôde neúnosné množstvo olova. Z toho dôvodu je potrebné v týchto obciach neustále pracovať s komunitou a budovať zdravšie prostredie.

Odkaliská, ktoré v týchto oblastiach ostali, používajú rómske deti na kúpanie, v oblasti je množstvo nebezpečnej pôdy. Ľudia si budujú domy na pozemkoch, kde nie je bezpečné žiť a pestovať si úrodu. Napriek tomu, že vyzerá zdravo, je to len preto, že je v nej množstvo olova, čo tomu dodáva veľkosť a sýte farby.

Kedysi v týchto oblastiach žili v dôchodku iba ženy a to preto, že muži z obcí od Kľuknavy až po Markušovce pracovali v baníckych závodoch a kovohutách a v rudných závodoch a nedožil sa žiaden muž dôchodku.

Naše združenie už dlhodobo pracuje na tom, aby podporilo komunity v týchto oblastiach. Aby dokázali mať pracovné návyky, osamostatniť sa a nájsť si lepšie miesto pre život. Je iné prísť na pár dni do Poračskej doliny na dovolenku a iné tam žiť natrvalo.

Ide o témy, ktoré sa týkajú celej spoločnosti, a dobrovoľníctvo ich nezmení, ale robíme všetko preto, aby sme vedeli svojou účasťou pomôcť. Preto veríme, že túto stratégiu budete vnímať so všetkou vážnosťou a napriek jej odvážnym cieľom nám jej čitatelia buď pomôžu pohnúť sa ďalej a nasledovať aktivity aj najbližších päť rokov, alebo nás nasmerujú, ako inak sa dá týmto trom obciam pomôcť žiť zdravo, a nie na pokraji chudoby.

O tom, že podpora dobrovoľníctva je reálna na celom Slovensku, svedčia aj tieto fakty:

- V roku 2011 bol prijatý zákon NR SR č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Vláda SR vo svojom programovom vyhlásení v roku 2012 uviedla zámer podporovať rozvoj dobrovoľníctva.
- V roku 2013 bol v nadväznosti na Uznesenie vlády SR č. 68, bod C.15 navrhnutý Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier
- V uznesení vlády sú definované nasledujúce oblasti podpory rozvoja dobrovoľníctva na Slovensku:
 1. Dobrovoľníctvo ako súčasť celoživotného vzdelávania
 2. Podpora inkluzívneho dobrovoľníctva
 3. Jednotný záchranný systém postavený na spolupráci profesionálov a dobrovoľníkov
 4. Výskum dobrovoľníctva
 5. Infraštruktúra dobrovoľníctva
 6. Propagácia a osвета v oblasti dobrovoľníctva

Jasným trendom v dobrovoľníctve, ktorý predpovedajú viacerí odborníci, je nejednoznačnosť dobrovoľníctva a jeho vlastné definície v rôznych oblastiach sveta. Znamená to, že dobrovoľníctvo sa podľa mentality, štruktúry obyvateľstva či aktivít vykonávaných na danom území, môže vnímať odlišne. Aj z toho dôvodu je potrebné vytvorenie stratégie, aby

sme v týchto oblastiach vedeli vytvoriť koncepčné riešenia situácie aj pre jednotlivé obce, aj pre túto oblasť Slovenského raja a pre rozvoj cestovného ruchu ako celok.

1. Vymedzenie základných pojmov

Teoretickejšia časť stratégie nie je zbytočne rozsiahla, definuje iba najzákladnejšie pojmy, ktoré sa týkajú oblasti environmentálneho a sociálneho dobrovoľníctva. Je potrebná z toho dôvodu, aby sme v praktickej časti stratégie jednotne chápali pojmy súvisiace s dobrovoľníctvom a environmentálnou oblasťou.

Za **dobrovoľníctvo** sa vo všeobecnosti považuje neplatená, uvedomelá činnosť, ktorá je vykonávaná z vlastnej vôle, v prospech druhých ľudí, zvierat, v prospech životného prostredia, alebo svojej komunity.

Dobrovoľník je človek, ktorý bez nároku na finančnú odmenu venuje svoj čas, svoje schopnosti, vedomosti, energiu v prospech iných ľudí alebo spoločnosti.

Neformálne dobrovoľníctvo je neplatená pomoc jednotlivca susedom, kamarátom, obci, prírode. Je vykonávaná spontánne, často aj ako voľno časová aktivita. Zvyčajne má vzájomne prospešný charakter. Ide však iba o individuálne aktivity, ktoré nie sú nijak formálne zastrešené.

Formálne dobrovoľníctvo je naproti tomu organizovaná neplatená práca prostredníctvom skupín, klubov, organizácií, ale aj orgánov samosprávy v prospech ostatných ľudí či spoločnosti. Ide jednorázové, ale aj pravidelne sa opakujúce aktivity, či podujatia, ktoré majú svojho organizátora.

Dobrovoľnícky program je označením pre komplex aktivít zameraných na riadenie dobrovoľníkov v konkrétnej organizácii, firme, komunite, či samospráve. Pozostáva najmä z týchto etáp:

- Zistenie potrieb v danej problematike, v ktorej sa dobrovoľnícky program ide realizovať.
- príprava programu na základe reálnych potrieb,
- nábor dobrovoľníkov,
- pohovor s dobrovoľníkom,
- príprava dobrovoľníka,
- vlastná dobrovoľnícka činnosť,

- hodnotenie programu.

Environmentálne aktivity sú také, ktoré dbajú na životné prostredie a jeho udržiavanie, či zlepšovanie podmienok životného prostredia: pôdy, vody, živočíchov, rastlín, či odstraňovanie odpadu a revitalizácia území.

Environmentálna výchova je výchova k sebavedomému a zdravého vzťahu žiaka k prírode a životnému prostrediu. Prostredníctvom formálnych aj neformálnych metód vzdelávania má za cieľ vychovať takých jedincov, ktorí sa správajú k životnému prostrediu zodpovedne, snažia sa o jeho udržateľnosť a rozvoj.

Výchova k dobrovoľníctvu je forma vzdelávania, pri ktorej je možné praktickými ukážkami dobrovoľníckych činností ukázať žiakom dobrovoľníctvo a jeho oblasti, pričom sa v budúcnosti môžu sami rozhodnúť, či sa dobrovoľníctvu budú venovať.

Štátny vzdelávací program je súbor predmetov a počtov povinne odučených hodín v danom predmete pre každý ročník základnej a strednej školy počas školského roka. Tento program je nemenný a rozsah týchto hodín v jednotlivých predmetoch si nesmie škola znižovať.

✓ **Školský vzdelávací program** súbor hodín v každom ročníku, ktorý si môže škola sama určiť, tým sa jednotlivé triedy v súčasnosti členia na počítačové, prírodovedné, matematické, športové a podobne. Každý ročník má určený rozsah hodín, ktoré je povinný zaplniť vyučovaním (nie je možné, aby ich nezaplnil), avšak je na rozhodnutí vedenia jednotlivej základnej školy, akými predmetmi doplní tento stav voliteľných hodín.

Sociálne dobrovoľníctvo je súborom tých dobrovoľníckych aktivít, ktoré sú upriamované priamo na ľudí, teda klientov, či poberateľov benefitov z práce dobrovoľníka. Môže ísť o dobrovoľníctvo v rôznych sociálnych zariadeniach, školách, ale taktiež aj terénne dobrovoľníctvo, či komunitné dobrovoľníctvo.

Seniorské dobrovoľníctvo je typ dobrovoľníctva, ktoré je realizované seniormi, teda ľuďmi nad 60 rokov veku. Môže ísť z ich strany o akýkoľvek druh aktivity, ktorou pomáhajú mestskej časti, organizáciám, školám, či iným inštitúciám nachádzajúcim sa v mestskej časti.

Vykonávať sa môže individuálne, alebo aj skupinovú formou v rámci organizovaných aktivít klubov dôchodcov.

2. Analytická časť

V tejto časti by sme chceli stručne zhrnúť výskum, ktorý sa v roku 2015 a v roku 2020 vykonával v celom Košickom kraji ako podnet na tvorbu stratégie podpory rozvoja dobrovoľníctva v celom Košickom kraji. Snáď najdôležitejšie je podotknúť:

- Formálnemu dobrovoľníctvu sa venujú najmä ľudia v meste a neformálnemu aj ľudia na vidieku.¹
- Do dobrovoľníctva sa viac ako z 50 % zapájajú najmä pracujúci ľudia, omnoho menej študenti a seniori.
- Najčastejší dôvod, prečo ľudia sú dobrovoľníci je fakt, že im to dáva pocit, že nie sú sebeckí.
- Za najväčšie bariéry dobrovoľníctva ľudia považujú dva aspekty a to nedostatok času a to, že ich nikto neoslovil s prosbou o pomoc.²

Záverom z tohto krajského výskumu z roku 2015 a v roku 2020 je:

„Do dobrovoľníckej práce, či už v rámci formálneho alebo neformálneho dobrovoľníctva bolo v roku 2015 posledných 12-tich mesiacoch zapojených 40,98% obyvateľov Košického kraja vo veku nad 15 rokov a v roku 2020 už tento počet stúpol na 67 %

U formálneho aj neformálneho dobrovoľníctva prevláda dlhodobejšie a pravidelnejšie angažovanie sa. Inak povedané, kto sa raz zapojí do dobrovoľníctva, dobrovoľníkom zostáva a vykonáva ho pravidelne. Vypovedá o tom aj veľmi nízky počet obyvateľov Košického kraja, ktorí prekážku v dobrovoľníctve „predchádzajúca zlá skúsenosť s dobrovoľníckou prácou“ zaradili na posledné miesta v rámci bariér dobrovoľníctva.“

¹ Fakt, že formálnemu dobrovoľníctvu sa viac venujú ľudia v meste, je jedným z pilierov, prečo potrebujeme stratégiu dobrovoľníctva. Chceme, aby naši obyvatelia nadobudli oprávnení pocit, že nám spoločne záleží na tom, aby formálne dobrovoľníctvo dostalo svoju hodnotu a aby vedeli obyvatelia, že si ich ako dobrovoľníkov všímame, vážime a počítame s nimi pri spoločnej starostlivosti o veci verejné.

² Práve na túto najväčšiu bariéru chce stratégia nadviazať a nájsť spôsob, aby mali obyvatelia mesta jednoznačne pocit, že ich o pomoc žiadame, že adresne o nich vieme a sme im vďační za každú pomoc. Chceme sa vyhnúť iba anonymným letákom, ale skôr osobnému kontaktu. Aby bolo zrejmé, že spolu s vedením mestskej časti si obyvatelia budujú svoje prostredie, vzťahy, komunitu.

K tomuto záveru môžeme doplniť iba toľko, že úroveň formálneho dobrovoľníctva sa za pár rokov výrazne zvýšila. Svedčí o tom aj fakt, že Košice mali titul Európskeho hlavného mesta dobrovoľníctva a teda ich kandidatúra bola úspešná.

V rámci východiskovej pozície obce Markušovce, Rudňany a Poráč, môžeme v tejto časti stratégie uviesť:

- Obce majú rôzne dobrovoľnícke programy, najvýznamnejším z nich je program babíc, ktoré pomáhajú tisíc dní (teda tri roky) života zdraviu a vývoju novorodencov v komunitách.
- Obec Markušovce rozvíja rovnako rómske ako aj nerómske dobrovoľníctvo
- Obec Poráč realizuje dobrovoľnícke programy najmä prostredníctvom firemného dobrovoľníctva firmy, ktorá vlastní a prevádzkuje Poračpark.
- Obec majú dôležitú úlohu pri potrebe pomôcť aj v environmentálnej oblasti, a to pozdĺž celej trasy Markušovce – Rudňany – Poráč – Poráčska dolina. DCKK počas projektu Active citizen fund komunikovala so starostom Markušoviec o možnostiach, ako zapojiť rómskych dobrovoľníkov z obce do udržiavania, revitalizácie a nových atrakcií v rámci histórie a to najmä faktu, že sa na tomto území našli prví Rómovia. Komunikovali sme taktiež s pozemkovým úradom, vytvorili sme tím Rómov, ktorí vytvorili koncept možnosti realizácie rómskeho skanzemu na tomto území. Veľká časť projektu sa venovala práve možnosti získať pozemky v najkritickejšej oblasti, kde sa pôda bude od ťažkých kovov čistiť ešte dvesto rokov a snažiť sa ich premeniť na skanzem a k tomu na konopiská. Skanzem preto, aby pozemky nebolo možné používať na trvalé bývanie, ale iba na jednorázovú návštevu. Konopiská preto, lebo odborníci z Univerzity Veterinárneho lekárstva uvádzajú že v týchto oblastiach sa pôda sama môže čistiť 200 rokov a dovedy bude ľuďom v okolitých obciach stále spôsobovať viac rakoviny. Alebo na základe konopísk sa môže naviazaním olova do konope vyčistiť za tridsať rokov.
- V roku 2022 chceme spolu s dobrovoľníkmi zo všetkých troch obcí naštartovať proces, ktorý sme posledné dva roky intenzívne s rómskymi dobrovoľníkmi pripravovali.
- Pozemok budeme nakupovať na základe startitupu a zbierky. Skanzem vytvoríme v spolupráci s múzeami rómskej kultúry.
- Konopiská budeme sadiť na základe povolení, ktoré má firma z Bardejova, ktorá sadi na Slovensku konope siate.

- V rámci pobytového dobrovoľníctva budeme všetky aktivity realizovať ubytovaním v Poráč parku spolu s rómskymi dobrovoľníkmi z celého Košického kraja, ktorí sa už posledné dva roky podieľali na príprave aktivít pre skanzem.

Na to, aby sa tento systém podarilo vytvoriť a cieľ stratégie naplniť, je potrebné, aby boli prepojené priame aktivity v teréne, s vhodným marketingom, spoluprácou so školami, firmami a organizáciami a vzdelávaním všetkých zainteresovaných partnerov.

3. STRATÉGIA PODPORY ROZVOJA DOBROVOĽNÍCTVA NA ÚZEMÍ OBCÍ MARKUŠOVCE, RUDŇANY, PORÁČ

Cieľom stratégie je navrhnuť systém podpory rozvoja dobrovoľníctva v obciach Markušovce, Rudňany, Poráč v rokoch 2022 do 2026, teda na najbližších päť rokov s dôrazom na reálnu východiskovú situáciu.

Systém, ktorý na najbližších päť rokov navrhujeme, reflektuje aktuálny stav v oblasti dobrovoľníctva v obci.

- Vychovať obyvateľov obce, aby sa čo najviac starali o svoje zdravie.
- Do vytvoreného tímu dobrovoľníkov, ktorí v rámci programu KREDO pripravovali aktivity na najbližších päť rokov, prijať každého dobrovoľníka z uvedených troch obcí, ktorý chce pomáhať na ozdravení klímy a pôdy v tomto rudnom a banskom prostredí. .
- Podporovať deti zo základnej školy, aby sami kreatívne vymýšľali, čo všetko by sa im ešte páčilo mať v rómskom skanzeme. Na základe podpory dobrovoľníkov propagovať krátkodobý cestovný ruch v Poráčskej doline.
- My z DCKK vieme v rokoch 2022 až 2026, počas trvania tejto stratégie prísť každý mesiac v období apríl až október a zorganizovať jedno pobytové podujatie, workshopy a koordináciu projektu počas štyroch dní v mesiaci pri postupe prác priamo na mieste. Samozrejme, v obciach už teraz máme dobrovoľníckych koordinátorov z radov Rómov.
- Vytvoriť so seniormi systém seniorského dobrovoľníctva, ktoré by bolo založené najmä na komunitných aktivitách v prostredí ich domovov. Zachovávanie tradícií slovenského Spiša. V obci Porač je tradičné banické múzeum, ktoré nemá financie na prevádzkovanie a teda by tu mohli pomáhať práve seniorskí dobrovoľníci. V obci Markušovce sa v súčasnosti obnovuje Harvan, kde bude potrebných aj do budúcnosti

veľa dobrovoľníkov. Okrem toho aj Markušovský hrad už má iba seniorského majiteľa vo veľmi pokročilom veku, ktorý by potreboval nasledovateľa, ktorý bude sprevádzať záujemcov o prehliadky, či by bol ideálne miestny dobrovoľník.

Záver

Na záver ani niet čo dodať. Množstvo materialov z týchto oblastí je ťažké vypátrať. V DCKK chceme s miestnymi komunitami urobiť všetko preto, aby sa tu žilo zdravšie. A až keď sa nám to podarí, tak to bude záver.

„Projekt „Od BBS po KREDO“ je podporený z programu ACF Slovakia, ktorý je financovaný z Finančného mechanizmu EHP 2014-2021. Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou“.